

Å oversette en juridisk tekst

Åge Lind

Norges Handelshøyskole

Translatøreksamen, som tas av kandidater som ønsker offentlig godkjenning av sin kompetanse gjennom tittelen "statsautorisert translatør" består i oversettelse av fire forholdsvis korte tekster, fra norsk til et fremmedspråk eller fra et fremmedspråk til norsk:

1. en allmennspråklig tekst på ca 350 ord
2. en tekst med økonomisk-administrativt fagspråk på ca 250 ord
3. en tekst med juridisk fagspråk på ca 250 ord
4. en tekst med teknisk fagspråk på ca 250 ord

Ved besvarelsen av oppgavene i juridisk og teknisk fagspråk er det ingen begrensninger når det gjelder bruk av oppslagsverk, ordbøker, egne notater, osv.

Bare de kandidatene som har bestått skriftlig eksamen blir innkalt til muntlig eksamen.

For de kandidatene som gikk opp til eksamen fra norsk til fremmedspråket i år 2000 var den juridiske teksten en Høyesterettskjennelse i en ærekrenkelsessak. Teksten var nødvendigvis sterkt forkortet, og for å sette den inn i en sammenheng ble det som innledning gitt noe tilleggsinformasjon, som ikke skulle oversettes (se Appendiks 1).

Jeg vil nedenfor se på de utfordringene en slik tekst kunne stille for de kandidatene som gikk opp til eksamen fra norsk til engelsk.

Oversettelse av juridisk materiale kan ofte være et problematisk område, fordi det nesten aldri vil være fullstendig overensstemmelse (ekvivalens) mellom begreper på to språk. Lovgivning, rettspraksis og sedvane, ved siden av juridiske institusjoner og rettsapparatet generelt vil variere fra land til land. En

slik oversettelse vil derfor som regel inneholde en god del slike kulturspesifikke begreper, og denne teksten er i så henseende intet unntak. En mottaker vil likevel, så langt det er mulig, relatere oversettelsen til sitt system. Begreper som ikke eksisterer som definerte juridiske termer (*terms of art*) i mottakerens juridiske system og som må lages eller konstrueres, bør derfor være så transparente som mulig.

Teksten som skal oversettes inneholder en hel del juridiske begreper på norsk, og er skrevet i en språkform som er vanlig for denne typen materiale. Oversettelsen bør derfor, for å virke autentisk og fungere godt overfor mottakerne, så langt det er mulig tilpasses lignende dokumenter på målspråket når det gjelder stilnivå (*register*), fraseologi, kollokasjoner, osv. Dette er spesielt viktig siden denne oversettelsen ikke har noen definert mottaker og vil implisitt ha så mange funksjoner som den har mottakere.

Begrepet "ærekrenkelse" stiller kandidatene overfor et kinkig lite problem allerede i utgangspunktet.

"Ærekrenkelse" (injurier) heter *defamation* som overterm på engelsk, og består av to typer, *libel* (i skriftlig eller permanent form, som her), eller *slander* (i tale).

I norsk rett er ærekrenkelse et strafferettslig begrep, det vil si en handling som krever offentlig påtale, kalt *criminal libel* på engelsk, et begrep som svært sjelden kommer til anvendelse i moderne anglo-amerikansk rett. I praksis er dette også i ferd med å "avkriminaliseres" i norsk rett, siden politi og påtalemyndighet i økende grad synes å henlegge eller avvise slike saker med begrunnelser som "intet straffbart forhold" (*no offence committed*) eller "almenne hensyn krever ikke offentlig påtale" (*prosecution is not in the public interest*). Dette betyr at de som mener seg ærekrenket må, som i den foreliggende saken, reise privat straffesak, hvis de vil gå videre med den. Dessuten vil en slik sak etter engelsk rett være basert på prinsippet om "omvendt bevisbyrde" (*reversed onus of proof*), det vil si den saksøkte part (*the defendant*) må, for å bli frifunnet, legge fram sannhetsbevis for påstandene (*provide justification*). Dette kan være én av grunnene til at England og engelsk rett ofte blir brukt også av utlendinger som forum for æreskrenkelsessaker, slik at det på dette området foregår en viss "vernetingsleting" (*forum shopping*).¹

¹ Se for eksempel *Berezovsky v Forbes Inc. The Times Law Reports* 19/1/1998, 27/11/1998, 16/5/2000, der en russisk politiker søker å reise injuriersøkmål mot et amerikansk tidsskrift i England.

Dette er også en av de ytterst få sivile saker som føres for en engelsk jury, og det er også juryen som i hovedsak avgjør størrelsen på en eventuell erstatning.

I amerikansk rett vil en person som mener seg ærekrenket, f.eks. av en avis, spesielt en person som selv har satt seg i medias søkelys, for å nå fram som regel måtte godtgjøre at avisen har "handlet mot bedre vitende" (*acted maliciously*). Det vil si at ikke bare var påstandene usanne, men avisen visste at de var usanne da de ble framsatt. Det siste kan det som regel være vanskelig å føre bevis for.

Siden dette etter norsk rett, i hvert fall formelt, er en straffesak, er det den påtalende part (*prosecuting party*) som har bevisbyrden, og saken skal avgjøres etter strafferettslige beviskrav (*the standard of proof in criminal cases*), det vil si det må ikke foreligge rimelig eller fornuftig tvil om tiltaltes skyld (*the guilt of the accused must be proved beyond reasonable doubt*).

Jeg vil ta for meg teksten med grunnlag i de juridiske begrepene og prøve å argumentere for hvordan de bør overføres til engelsk. Et løsningsforslag, dvs. sammenhengende oversettelse av hele teksten, er gitt i Appendiks 2.

Instans betyr "rettsinstans" og må oversettes med *court*.

Høyesterett bør oversettes med *Supreme Court* (spesielt i den vanlige amerikanske betydningen både på føderalt og delstatsnivå. *High Court*, som i England hovedsakelig er en førstetinstansrett, vil være en alvorlig feil, selv om "the high court" av og til i ikke-juridisk amerikansk språkbruk anvendes om den føderale høyesteretten.²

Begrepet **kjennelse** voldte en rekke av kandidatene problemer. På norsk brukes ordet der retten, for eksempel, ikke avsier selvstendig dom, men avviser anke, begjæring, osv. Det kan oversettes til engelsk vekselvis med *judgment*, *interlocutory judgment*, *decision*, *ruling*, *order*, *verdict*. På engelsk har *judgment* et videre anvendelsesområde enn norske begreper som "dom" og "kjennelse", og vil i mange tilfeller dekke begge to. Jeg vil anbefale at det brukes her. *Verdict*, som i en streng juridisk kontekst bare brukes om

² Legg imidlertid merke til at *Supreme Court* brukes i New York om en førstetinstansrett (tilsvarende *Superior Court* i en rekke andre stater). Termen brukes ellers noe ulikt i forskjellige engelskspråklige land, i England er den for eksempel et fellesbegrep for *High Court* (sivile saker), *Crown Court* (straffesaker) og *Court of Appeal* (ankeinstans for sivile saker og straffesaker).

skyldspørsmålet, det vil si i praksis lagrettens avgjørelse, vil være en relativt grov feil.

Ordet **dommer** er her brukt i betydningen "høyesterettsdommer", og bør oversettes med *justice*. Vær imidlertid oppmerksom på at ordet *justice* brukes i anglo-amerikansk rett både om dem som innehar de høyeste dommerembetene (*Supreme Court justice, Lord Justice of Appeal*) men også de laveste (*justice of the peace*). Dommer (Kirsti) Coward er her såkalt førstvoterende dommer (*the justice giving/delivering the leading judgment of the court*), selv om begrepet ikke forekommer i det utsnittet som skal oversettes. Det betyr at hun gjennomgår sakens realiteter, behandlingen i lavere rettsinstanser, osv. og avgir til slutt sitt votum (*opinion*). De andre (fire) dommerne vil da erklære seg enig, eventuelt dissenterer (*give a dissenting opinion*).

For begrepet **stevning** foreslås her *summons*, som brukes i engelsk rett både i straffesaker (*magistrates' court*) og sivile saker (*county court*).³

Byretten er vanligvis første instans i det norske rettshierarkiet. Den historiske forskjellen mellom "byrett" og "herredsrett" har liten betydning i dag, og de tradisjonelle navnene *city court* og *district court* er noe uheldige, fordi *district court* intuitivt vil kunne oppfattes som overordnet *city court*. Mitt forslag er derfor *municipal court* som fellesnavn, eventuelt *urban* eller *rural municipal court* i de få tilfellene der det er hensiktsmessig å foreta et skille.⁴

Privat straffesak, det vil si ført av den fornærmede part (*the aggrieved*) selv, eller hans prosessfullmektig (*counsel*), men etter strafferettslige regler. Begrepet eksisterer også i engelsk rett som *private prosecution*.

Når det gjelder **mortifikasjon** av ærekrenkelse finnes det ikke noe direkte motsvarende begrep på engelsk; det kan gjengis som *declaration of nullity*, eventuelt *judgment declaring (statement, etc) to be null and void*, og "kreve mortifikasjon av (ærekrenkende) utsagn" kan oversettes med *seek a*

³ Det begrepet som kanskje best dekker norsk "stevning" er *notice of proceedings*, som brukes i Australia og New Zealand, men ikke i USA eller England. Begrepet er allikevel tilstrekkelig transparent til å være umiddelbart forståelig også utenfor Australia og New Zealand.

⁴ I USA vil en sak som dette bli ført som sivil sak for det som i de fleste stater kalles *superior court*, og som behandler både sivile saker og straffesaker i første instans; i England, der "ærekrenkende beskyldninger" av denne typen heller ikke vil være gjenstand for en straffesak, vil saken føres for *the High Court*, en sivil domstol som vanligvis behandler saker i første instans, men av og til også ankesaker. Den består av tre avdelinger, den avdelingen som behandler ærekrenkelsessaker heter *Queen's Bench Division*.

judgment/declaration in which the (defamatory/libellous) statements are declared null and void. I en tilsvarende sak vil en engelsk domstol bare vurdere om den saksøkte part kan legge fram sannhetsbevis eller ikke. Hvis det ikke er tilfelle vil utsagnene bli vurdert som usanne (og ærekrenkende). Hvis det kan føres sannhetsbevis for dem, er de ikke ærekrenkende, uansett hvor skadelige de måtte være for saksøkerens omdømme (*the claimant's reputation*).

Oppreising er erstatning, f.eks. for "tort og svie/smerte" (*pain and suffering, emotional distress, etc*), som kommer i tillegg til erstatning for økonomisk tap, og heter på engelsk *damages for non-economic loss* evt. *non-economic damages*.

Begrepet **erstatningsplikt** (*liability in/for damages*) refererer seg derimot til godtgjørelse for økonomisk tap (*compensatory damages, compensation*).

Termer som **dom** (*judgment*) og **domsslutning** (*conclusion of (the) judgment*) burde være relativt uproblematisk.

Begrepet **frifinne** brukes på norsk både i straffesaker og sivile saker: 1. *acquit* (i straffesak); 2. *find for/find in favour of (the defendant), give judgment for (the defendant)* (i sivilsak). NB! etter norsk rett er dette en straffesak.

omkostninger = saksomkostninger

anke heter *appeal* både som verb og substantiv, og kollokasjoner som "fremme anke" kan hete *lay/make an appeal (to); lodge an appeal (with)*; forkaste anke: *dismiss an appeal*.

I dag er **lagmannsretten** (*court of appeal, appeal(s) court*) en ren ankeinstans både i sivile saker og straffesaker. Tidligere, fram til 1995, var lagmannsretten førsteinstanrett for alvorlige straffesaker. I mindre alvorlige straffesaker er retten sammensatt av tre fagdommere (*professional judges*) og fire medommere (*lay assessors*). I alvorlige straffesaker, som tidligere ble ført direkte for lagmannsretten, er den sammensatt av tre juridiske dommere og en lagrette (*jury*).

Begrepet **lovanvendelse** er her åpenbart brukt i betydningen "feil lovanvendelse", dvs. *error in law, misapplication of the law*.

Når det gjelder skyldspørsmål så kan det gjengis som *issue/question of guilt, issue/question of guilt or innocence (of the defendants)*

referatprivilegium (*reporting privilege*) er ikke et spesifikt juridisk begrep, men forekommer i en rekke dommer, lover, osv.⁵

forvaltningsvedtak kan uproblematisk gjengis som *administrative decision; administrative order*.

rettsstridig kan, avhengig av konteksten, oversettes med en rekke forskjellige termer, her kanskje best med *in breach of the law*.

påstand, dvs. en parts krav når det gjelder avgjørelsen i en rettsak oversettes her som *statement of claim*, eventuelt bare *claim*. I "rene" straffesaker, der "påstand" gjelder domfellelse (*conviction*) eller frifinnelse (*acquittal*) og straffeutmålingen (*the sentence imposed*) vil et begrep som *argument* kunne brukes.⁶

død og maktesløs (erklære - - -): *null and void (declare - - -)* (cf. **mortifikasjon**) **ankemotpart** er *respondent, (US også) appellee*.

ærekrenkende beskyldninger heter *defamatory statement(s) (allegations)* eventuelt *libellous statement(s) (allegations), libel*.

sannhetsbevis vil her kunne oversettes med *justificatio*; føre sannhetsbevis for: *provide justification for, justify*.⁷

ankende part: *appellant, appellant part.y*

straffeloven: *criminal code, penal code*.

⁵ Som i følgende utdrag: "In any event the reporting of the proceedings in the Dáil was mixed up with other allegations, including lying, which the newspaper appeared to adopt as its own or to accept; and these would have been outside the statutory reporting privilege". (*House of Lords - Reynolds v. Times Newspapers Limited and Others. Judgment 28 Oct. 1999*)

⁶ I engelsk (delvis også amerikansk) rettspraksis er dommeren enerådende når det gjelder selve straffeutmålingen, aktor eller forsvarer vil derfor ikke "legge ned noen påstand" om en passende straff ("*argue for*" or "*suggest*" an appropriate sentence).

⁷ "Justification. The defence to an action for defamation that the defamatory statement made was true. Truth is a complete defence to a civil action for defamation, ...". *A Dictionary of Law*, ed.: E. Martin, Oxford University Press, 4th ed. Oxford 1997

rettspraksis: Det vil si tidligere rettsavgjørelser, dommer, osv. som danner grunnlag for senere avgjørelser, og vil her best oversettes med *precedent*.⁸

tolke innskrenkende: *give a strict (eller: close/narrow/literal) interpretation/construction of*, eller som verbaluttrykk *interpret closely/narrowly/literally*.

saksomkostninger: *costs, court costs*; tilkjenne saksomkostninger - *award costs*. I straffesaker reist av påtalemyndigheten kan det både etter norsk og engelsk rett idømmes saksomkostninger, som på engelsk da kalles *prosecution costs*. Både etter norsk og engelsk rett vil taperen av et sivil søksmål normalt måtte dekke vinnerens utgifter. Slike saksomkostninger tilkjennes eller idømmes svært sjelden av amerikanske domstoler, der partene må bære sine egne utgifter uansett utfall. I dette tilfellet må partene dekke sine egne utgifter. Punkt 2 i førstvoterendes (Cowards) votum er derfor i sak identisk med punkt 2 i Bergen byretts domsslutning.

Konklusjon

Det var en en rekke grunner til at kandidater mislyktes i oversettelsen av denne teksten, selv om det ikke var et påtagelig misforhold mellom det antallet som ikke bestod denne delprøven i forhold til de andre delprøvene.

Feiltolkning av kildeteksten, til dels alvorlige misforståelser, som nok skyldes at kandidaten helt klart ikke hadde forstått det han/hun oversatte. Dette var kanskje den alvorligste typen feil, og forekom beklagelig ofte.

Utelatelser, av og til av flere setninger, som avhengig av graden, kan være alvorlig og alene gi grunnlag for å stryke en kandidat.

Terminologiske feil eller ordvalgsfeil, som forekom ganske hyppig. Slike feil kan være alvorlige, fordi de ofte er meningsvridende, f.eks. bruk av *verdict* for "kjennelse" eller *private proceedings* for "privat straffesak".

⁸ Anglo-amerikansk rett skiller mellom *binding precedent (authority)* og *persuasive precedent (authority)*. *Binding precedent* er avgjørelser i høyere rettsinstanser og som er bindende i lignende, etterfølgende saker i lavere rettsinstanser. På norsk tilsvarer det "prejudikat", som stort sett utelukkende brukes om Høyesterettsavgjørelser. *Persuasive precedent* (veiledende presedens/rettspraksis) brukes om avgjørelser i tilsvarende saker i domstoler på samme eller lavere nivå eller utenfor et rettssystem, og som en rett kan velge å følge, helt eller delvis. Det er, for eksempel, ikke uvanlig for engelske domstoler å ta med i vurderingen avgjørelser i lignende saker i Australia, Canada, osv.

Grammatiske/syntaktiske/ortografiske feil, som kan være sjenerende, fordi de suger til seg oppmerksomhet, og gir den oversatte teksten et visst useriøst preg. En rekke kandidater viste seg å ha et noe usikkert forhold til engelsk syntaks, noe som selvfølgelig ikke bare manifesterte seg i denne teksten.

Interferens fra kildepråket når det gjaldt fraseologi, kollokasjoner, falske venner, osv. med uidiomatisk eller unaturlig språk som resultat, fant vi også en god del av.

Som regel var det ikke en enkeltstående årsak til at kandidater strøk, i de aller fleste tilfellene var det en kombinasjon av grunnene nevnt ovenfor. Mange kandidater manglet helt klart en tilstrekkelig forståelse av juridiske realia og juridisk fagspråk, selv relativt elementære begreper – både på norsk og engelsk, og delvis også tilsynelatende uavhengig av morsmål.

Appendiks 1

Norsk 2000 (juridisk tekst)

side 1 av 2

For kandidatene:

Tilleggsinformasjon – som **IKKE** skal oversettes:

Bakgrunnen er at to sjåførlærere (et ektepar) anla sak mot Bergens Tidende for ærekrenkelse. De tapte saken i byretten, tapte også i lagmannsretten, og teksten som skal oversettes gjelder behandlingen i Høyesterett.

Teksten begynner med at én av høyesterettsdommerne, Coward, kort oppsummerer den behandlingen saken har fått i byretten og lagmannsretten. Hennes konklusjon er at anken til Høyesterett ikke kan føre frem. Hun gir så en begrunnelse for hvorfor anken må forkastes (Det er bare tatt med et utdrag av begrunnelsen eller premissene).

På side 2 finner du selve eksamensteksten som skal oversettes.

INSTANS: Høyesterett - Kjennelse.

Dommer Coward: [...] Ved stevning til Bergen byrett reiste A og B privat straffesak mot Bergens Tidende AS. Det ble krevd mortifikasjon av åtte utsagn fra avisreportasjen, og dessuten oppreisning og fastsettelse av erstatningsplikt. Byretten avsa 24. februar 1997 dom med slik domsslutning:

- "1. Bergens Tidende AS frifinnes.
2. Hver av partene bærer sine omkostninger."

A og B anket til Gulating lagmannsrett over lovanvendelsen under skyldspørsmålet i byrettens dom. .... Anken til lagmannsretten ble tillatt fremmet. Ved lagmannsrettens kjennelse 30. oktober 1998 ble anken forkastet. Lagmannsretten la til grunn at det ikke gjaldt noe generelt referatprivilegium for pressen i forhold til forvaltningsvedtak, men kom til at avisreportasjen etter en interesseavveining ikke kunne anses rettsstridig.

[.....]

A og B har nedlagt slik påstand:

- "1. Følgende beskyldninger offentliggjort i Bergens Tidende fredag 27. desember 1991 erklæres for døde og maktesløse:

[...]

7. Ankemotparten tilpliktes å betale A og Bs saksomkostninger for byrett, lagmannsrett og Høyesterett."

Jeg er kommet til at anken ikke kan føre frem. [...]

Jeg fastslår innledningsvis at avisreportasjen inneholder ærekrenkende beskyldninger, og at det ikke er ført sannhetsbevis for dem. Dette har Bergens Tidende β Åge Lind ikke bestridt. Hovedreglene som er uttrykt i de nevnte lovparagrafene, er da at det er grunnlag for slike rettslige reaksjoner som de ankende parter har krevd. I straffeloven selv er det stilt opp unntak fra

hovedreglene, men disse unntakene får ikke anvendelse i vår sak. I tillegg er det imidlertid klar rettspraksis for at lovens uttrykkelige unntak ikke er uttømmende. Lovens hovedregler må altså tolkes innskrenkende, ...

[...]

Jeg stemmer for denne kjennelse:

1. Anken forkastes.
2. Saksomkostninger for Høyesterett tilkjennes ikke.

Kilde: Lovdata – Høyesterettsavgjørelser (utdrag)

Appendiks 2

Av pedagogiske hensyn, og som informasjon til dem det måtte interessere, er det gitt en rekke alternative oversettelsesforslag. Dette er en praksis som kandidatene til translatørexamen ikke bør kopiere.

Trans 2000 N-E jus – Løsningsforslag (*suggested rendering*)

COURT: Supreme Court - judgment

Justice Coward: [...] On a summons [*By a notice of proceedings*] filed with the Bergen municipal court A and B brought a private prosecution against Bergens Tidende AS. They sought to have eight statements of the newspaper report declared null and void, furthermore they sought damages for non-economic loss [*non-economic damages*] and a determination of liability in [*for*] damages. On 24 February 1997 the municipal court gave [*delivered*] its judgment with the following conclusion:

- ”1. Bergens Tidende AS is acquitted.
2. Each party is to pay [*bear*] their own costs.”

A and B appealed to Gulating court of appeal citing an error in law [*a misapplication of the law*] relating to the issue of guilt (or innocence) in the judgment of the municipal court. ... They were granted [*given*] leave to appeal to the court of appeal [*Leave to appeal to the court of appeal was granted*]. In its decision [*ruling*] of 30 October 1998 the court of appeal dismissed the appeal. The court of appeal accepted that no general reporting privilege existed for the press in respect of administrative decisions, but held, after carefully weighing the interests of the parties (involved), that the newspaper report could not be considered to be in breach of the law.

[.....]

A and B have submitted the following (statement of) claim:

- ”1. The following allegations published by Bergens Tidende on Friday 27 December 1991 shall be declared (to be) null and void:

[.....]

7. The respondent shall be held liable for the payment of A and B's costs in respect of (the proceedings before) the municipal court, the court of appeal and the Supreme Court.”

I have come to the conclusion that the appeal cannot succeed. [.....]

Initially I hold as a fact that the newspaper report contains defamatory [*libellous*] allegations, and that no justification has been provided for them [*that they have not been justified*]. Bergens Tidende has not contested [*denied/disputed*] this. The main rules, as expressed in the statutory sections referred to, are then that there is a basis for the legal sanctions claimed by the appellants. In the Criminal [*Penal*] Code itself exceptions from the main rules have been listed [*The Criminal/Penal Code itself provides for exceptions from the main rules*], but these exceptions do not apply in this case. Besides, there exists, however, clear precedent to the effect that the express exceptions of the Code are not exhaustive. The main provisions of the Code must accordingly be given a strict [*close/narrow/literal*] interpretation [*construction*]. .....

[.....]

I vote for the following judgment [*decision*]:

1. The appeal is dismissed.
2. Court costs in respect of (the proceedings before) the Supreme Court [*Supreme Court costs*] are not awarded.

Source: Lovdata [Norwegian law reports] – *Supreme Court judgments* (extract)